

Re- porta- żystka

WYSTAWA FOTOGRAFII
KLEMENTYNY
Z DZIEDUSZYCKICH SZEMBEK
Z KOLEKCJI
STEFANA OKOŁOWICZA

Pałac Dzieduszyckich w Zarzeczcu

19 września – 31 października 2024

Klementyna Paulina Maria Jadwiga, najstarsza z czterech córek Włodzimierza Dzeduszyckiego i Alfonsyny z Miączyńskich, urodziła się 12 lipca 1855 roku we Lwowie. Tam też wychowywała się w pałacu przy ul. Kurkowej położonym w rozległym parku. Z okresu dzieciństwa zachował się piękny, niedokończony portret Klementyny pędzla Artura Grottgera: dziewczynka ukazana jest z profilu, zwracając uwagę jej bujne, splecione w warkocz włosy i pogodna twarz z lekkim rumieńcem.

Otrzymała staranne wykształcenie wedle ambitnego programu ułożonego przez prezesa krakowskiej Akademii Umiejętności Józefa Majera. Jak to było wówczas przyjęte, nauki pobierała w domu, poznając języki obce (francuski, angielski, niemiecki i włoski), literaturę, historię oraz geografię. Program nauczania obejmował również muzykę. Klementyna – zwana przez bliskich Klimą lub Muchą – wykazywała zainteresowania artystyczne: miała zamiłowanie do malarstwa i literatury, ponoć próbowała swoich sił również w poezji. Rozbudzona w młodości wrażliwość znalazła później wyraz w fotografiach, na których nietrudno odnaleźć zaszczerpione w rodzinnym domu miłość do przyrody oraz zaciekawienie codziennością „zwykłych” ludzi.

W 1876 roku szaleńczo zakochana Klementyna wyszła za mąż za Zygmunta Szembeka (1844–1907) – obdarzonego ogromnym urokiem osobistym światowca i lwa salonowego. Urodziła pięcioro dzieci: Marię (1877–1951, później

Anula [Anna Szembekówna] i Jasiek Bachleda na hali Gąsienicowej, 17 IX 1897

Stanisław Witkiewicz i Klementyna
hr. Szembekowa przed kościołem, 1900

Mycielska), Annę (1880–1966, później Górską), Jana (1881–1945, dyplomata), Franciszka (1883, nie dożył wieku dorosłego) i Włodzimierza (1883–1942, męczennik z Auschwitz, sługa Boży). Małżonkowie początkowo osiedli w podkrakowskich dobrach Szembeków Poręba Żegoty, a w 1888 roku przenieśli się do Krakowa. Klementyna prowadziła tam nieopodal Wawelu salon intelektualny. Przyjaźniła się z pisarzami i artystami, m.in. z Henrykiem Sienkiewiczem, Heleną Modrzejewską i historykiem Karolem Potkańskim. Zygmunt spędzał czas przeważnie za granicą. Po wydaniu córek za mąż podróżowała również Klementyna: była w Grecji, na Bliskim Wschodzie, we Włoszech, w Abacji (dziś Opatija w Chorwacji) i na Capri.

Często odwiedzała Zakopane, gdzie spotykała się m.in. ze Stanisławem Witkiewiczem i jego synem Stanisławem Ignacym. Zwana przez nich Grafinią nawiązała z nimi serdeczne relacje. Świadczą o nich prezentowane na wystawie fotografie, np. ze Stanisławem przed kościołem oraz wykonany przez S.I. Witkiewicza portret Klementyny w trakcie górskiej wycieczki – opartą o skałę, z przewieszonym przez ramię aparatem dojrzałą kobietę od dziewczynki z nieukończonego szkicu Artura Grottgera dzieli bagaż trudnych doświadczeń, ale na jej twarzy – obok zmęczenia wspinaczką – dostrzec można spokój i wewnętrzną radość.

Podczas licznych pobytów w Zakopanem Szembekowa wykonała fotografie, które prezentowane są na wystawie „Reportażystka”. Pochodzą one z kolekcji Stefana Okołowicza (wcześniej w archiwum krakowskiej rodziny Paradowskich)

Góry, kobieta kopie grule, 11 X 1904

obejmującej ponad trzysta szklanych negatywów o wymiarach 4 × 6,5 cm. Wybrane na ekspozycję odbitki ponad stu z nich dokumentują dawne Zakopane, Tatry i związanych z nimi ludzi. Fotografie wykonane zostały w latach 1897–1905. Można podziwiać na nich surowe piękno gór, które Klementyna starała się uchwycić w różnych warunkach pogodowych. Uwieczniają drewnianą architekturę i górali: z zacięciem reporterskim i etnograficzną wrażliwością Klementyna „przyłapywała” ich w trakcie codziennych zajęć oraz przy świątecznych okazjach. Wśród fotografii znalazły się również portrety bywających w Zakopanem znakomitych przedstawicieli świata kultury np. brata Alberta Chmielowskiego, Henryka Sienkiewicza i Witkiewiczów.

Klementyna swoje zdjęcia opatrywała krótkimi podpisami: podawała datę dzienną i informacje na temat miejsca wykonania fotografii oraz nazwiska uwiecznionych osób. Są one cennym uzupełnieniem i doprecyzowaniem wiedzy przekazanej w obrazach. Stworzyła w ten sposób piękny zbiór wspomnień, po którym sama jest najlepszym przewodnikiem.

Zmarła 2 lutego 1929 roku, w majątku córki Anny w Woli Pękoszewskiej. Tak po latach wspominał ją wnuk Zygmunt Mycielski: „Była to mądra i czytająca mnóstwo kobieta, z własnymi gustami i zdaniem o sztuce włoskiej, egipskiej i klasycznej, antycznej. Zawsze po stronie młodych i tego, co nowe, [...] nie zносиła żadnej tyranii, ani domowej, ani intelektualnej. Politykę uważała za wielką niegodziwość, ale za Polskę modliła się zawsze”.

Profesjonalna skrzyneczka o wymiarach 13 × 17,5 × 7 cm do przechowywania negatywów wykonana przez firmę Comptoir Général de la Photographie, 57 Rue Saint-Roch Paris
fot.: Stefan Okołowicz

Katarzyna Szarek

kuratorka wystawy, asystentka w Muzeum Dzieduszyckich w Zarzeczcu, oddziale Muzeum w Jarosławiu Kamienica Orsettich, historyczka sztuki i fotografka. Ukończyła Katolicki Uniwersytet Lubelski oraz studia podyplomowe dla marszandów i kolekcjonerów w Instytucie PAN w Warszawie. Brała udział w przygotowaniu wystaw „Jarosławskie Kolegiaty” (2020), „Pozdrowienie z Jarosławia”(2022), kuratorka wystawy zdjęć „Z garści wiatru” (2023). Jest laureatką konkursów fotograficznych (m.in. I nagroda w VIII Edycji Podkarpackiego Konkursu Fotograficznego „Ślady–Skarby Folkloru” 2023). Pochodzi z Zakopanego.

Stefan Okołowicz

artysta fotografik, witkacolog, badacz fotografii Witkacego, kolekcjoner, jeden z fundatorów Instytutu Witkacego w Warszawie. Z Ewą Franczak opracował album o fotografiach Stanisława Ignacego Witkiewicza *Przeciw Nicości* (1986). Kurator wystaw i twórca katalogów, m.in. *Witkacy i inni* (2011), *Anioł i Syn – 30 lat dialogu Stanisława i Stanisława Ignacego Witkiewiczów* (2015), *Chlust, głębie Witkacowskiej (pod)świadomości* (2023). Z Januszem Deglerem i Tomaszem Pawlakiem wydał tomy *Dzieł zebranych S.I. Witkiewicza* (*Listy II*, vol. 1, vol. 2, cz. 1–2; współredaktor *Kroniki życia i twórczości S.I. Witkiewicza*). Opracował zespół fotografii Klementyny Szembek z Dzieduszyckich po raz pierwszy pokazany na wystawie „Staś W. skacze przez płot” w Zakopanem w 2014 r. Obecna wystawa jest częścią tamtej ekspozycji.

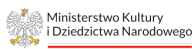

Fura, Giewont, sierpień 1904 r.

Organizator:

Partnerzy:

Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach programu Narodowego Centrum Kultury: Kultura – Interwencje. Edycja 2024

Dofinansowano z budżetu Województwa Podkarpackiego

Proj. graf.: Dominika Gzowska